

METODICKÝ TEXT K MENTORINGOVÉMU PROGRAMU

Martina Horváthová

Praha 2017

Metodický text má charakter pracovní verze platné k datu 31. 8. 2017. Je výstupem projektového záměru, který má před sebou ještě jeden rok realizace. Na jeho finální podobě se proto nadále pracuje.

Tento metodický text slouží jako podpůrný nástroj pro externí spolupracovníky zapsaného spolku Slova 21, kteří participují na realizaci projektu, jehož hlavním řešitelem je zmiňovaný spolek. Koncepte projektového záměru Dža dureder se orientuje na podporu romských žáků základních škol, přičemž počítá s přímou participací školy, pedagogických pracovníků a rodičů žáků. Lze do něj zapojit případně další pracovníky, kteří se angažují ve výchovně-vzdělávacích činnostech dotčených žáků. Klíčovými aktivitami projektu jsou:

- **doučování nad rámec kurikula** školního vzdělávacího programu dané školy (tzv. tutoring),
- **podpora všeobecného rozhledu a rozvoje individuálních schopností žáka** (tzv. mentoring),
- **podpora profesních pedagogických kompetencí** učitelů a asistentů pedagoga.

Řešitelem projektu, který je financován z prostředků Roma Education Fund, jehož činnost se realizuje celkem v 16 státech světa (REF, online 2017), je zapsaný spolek Slovo 21 se sídlem v Praze. Zapsaný spolek Slovo 21 je nevládní neziskovou organizací s působností od roku 1999. Svými aktivitami se snaží celkově zlepšit postavení Romů žijících v České republice a nemalou pozornost věnuje integraci cizinců do české společnosti. (Slovo 21, online 2017).

Obsah

1. Něco málo o tom, kdo je mentor	4
2. Něco málo o tom, kdo je mentee.....	6
3. Mentorská činnost	8
4. Individuální plán rozvoje žáka	13

1. Něco málo o tom, kdo je mentor

Obecně je mentor/ka zkušenější či starší člověk, který se věnuje mladším a méně zkušenému svěřenci (mentee). Je pro něj oporou i rádčem, pomáhá mu lépe poznat sebe sama, svůj potenciál a své schopnosti. V případě tohoto projektu budou svěřenci mentorů romské děti ve věku druhého stupně základní školy. Proto by mentorem/mentorkou měla být dospělá osoba starší 18 let. Mělo by jít o osobu se stabilní osobností a rozvinutými sociálními dovednostmi. Mentoři by měli dobře znát své silné i slabé stránky. Mentor by měl být důvěryhodný, neboť bude s dětmi trávit část jejich volného času mimo domov a musí si umět získat důvěru romských rodičů. Ve vztahu k svěřencům by měl být mentor upřímný, otevřený, empatický. Jedním z cílů mentorových činností je u svěřence rozšiřovat pole zájmů a rozvinout kritické myšlení tak, aby byl schopen uvažovat o životě a událostech kolem sebe v širších souvislostech a horizontech a vyvozovat konkrétní závěry. Proto i mentor by měl být schopen v těchto intencích uvažovat. Profesionální zaměření nehraje roli. Co se týká vzdělání, mělo by být alespoň středoškolské, aby mentor měl vyšší vzdělání, než jeho svěřenec. Je třeba hledat propojení mezi žákovými zájmy, preferencemi nebo zájmy a profesním nebo zájmovým zaměřením mentora.

Mentor se přirozeně stane určitým vzorem pro žáka, proto by měl vykazovat následováníhodné kvality, jako jsou například spolehlivost, dochvilnost, aktivita. V průběhu programu se zcela jistě mentor setká s problematickými situacemi, se kterými si nebude vědět rady. Proto je vyžadována určitá míra sebevědomí, díky čemuž bude mentor schopen říci si o pomoc, poradit se na odborníky o radu. Při výběru mentora tedy dbáme na tyto základní charakteristiky (viz graf č. 1):

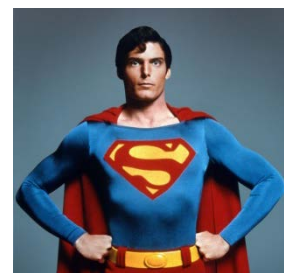
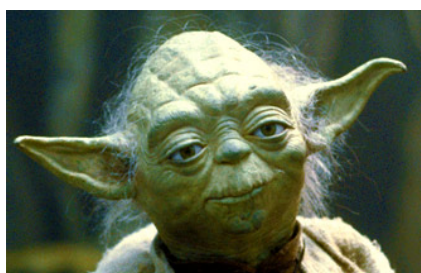
- stabilita osobnosti, znalost sebe sama, schopnost sebereflexe
- zájem o mentorskou činnost, schopnost zaujmout, komunikační dovednosti
- schopnost kritického myšlení, všeobecný rozhled, vzdělání a zaměstnání

Graf 1 Základní charakteristika mentora

Reflexe

- *Když se řekne „mentor“, která z fotek nejlépe vystihuje Vaši představu a proč?*

Diskuse

- *V našich předchozích projektech zaměřených na mentoring proběhla diskuse, zda zvolit mentory romské či neromské, případně zda je v týmu mentorů kombinovat. Argumentem pro romské mentory je, že se s nimi mohou studenti daleko snáze ztotožnit a tím jim mohou být více osobním vzorem. Dalším faktem hovořícím pro romské mentory je, že více rozumí rodinnému zázemí studenta a snáze naváží vztah s rodinou. Mentor neromského původu může přispět k potlačení určitých vnitřních bariér, které může mít student, vůči většinové společnosti. Pokud je mentor ke studentovi otevřený, může dojít k porozumění odlišnostem na pozadí vzájemné akceptace. Nicméně nadřazeně tématu Rom /nerom vnímáme vhodnou volbu kompetentních mentorů.*

2. Něco málo o tom, kdo je mentee

Cílovou skupinou tohoto projektu jsou romští žáci druhého stupně základní školy, tedy nejčastěji ve věku mezi 12 – 15 lety. Ačkoli každý z účastníků se žáků je jedinečnou individualitou, lze předpokládat, že žáci zapojení do tohoto projektu budou vykazovat určitá specifika. Proto je důležité, aby mentoři/mentorky pracovali s vlastními předsudky, nehodnotili a vždy zachovávali individuální přístup. Lze předpokládat, že účastníci se žáci žijí v nedostatečně stimulujícím a motivujícím prostředí. Často nedoceňují význam vzdělání a jeho výhody. Ve svém okolí neznají žádného vzdělaného Roma/ku. V tomto ohledu má mentor/mentorka působit jako pozitivní vzor. Dále lze předpokládat, že mnoho rodin žáků se potýká se sociálními či finančními problémy. Často je vzdělání rodičů žáků pouze základní, zřídka na úrovni odborného učiliště. Rodiče žáků jsou často nezaměstnaní nebo vykonávají nízko kvalifikované, špatně placené manuální zaměstnání.

Děti mohou pocházet ze sociálně vyloučených lokalit a jen velmi zřídka se fyzicky dostávají za jejich hranici. Drtivá většina jejich vrstevníků a kamarádů je v podobné situaci a jen velmi zřídka udržují kontakt s vrstevníky z majoritní společnosti. Může se také jednat o mládež ohroženou sociálně patologickými jevy, jako jsou například: zneužívání návykových látek, alkoholismus, gamblerství, kriminalita apod. Většinu volného času tráví venku na ulicích se svými vrstevníky.

Často se může jednat o mládež trpící frustrací a tím pádem velmi citlivou. Pocit úspěchu a ocenění často schází. Někteří žáci mohou mít také problém s vlastní identitou nebo s příslušností k romskému etniku, což se projevuje v mnoha ohledech. Důležitým faktem je, že žáci procházející pubertou a adolescencí mohou mít tento vnitřní konflikt daleko silnější.

3. Mentorská činnost

Mentorská činnost tkví v předávání zkušeností, citlivém vedení žáků a jejich motivace. Mentoři zprostředkovávají žákům kontakt s těmi aspekty světa, které jim v rámci jejich životního prostředí nejsou běžně dostupné. O jaké aspekty se vlastně jedná, je otázkou individuálních parametrů osobnosti žáků, kterým je služba poskytována. Cílem mentorova snažení je především rozšířit žákům obzory, vnímání jejich vlastního okolí a motivace. Díky tomu by měli žáci být lépe připraveni na důležité životní rozhodnutí, jako je například přechod ze základního na střední stupeň vzdělávání nebo výběr odpovídající střední školy v návaznosti na vybrané povolání. Mentor dále předává žákům své vlastní životní zkušenosti a pohled na svět. Pro to je naprosto nezbytné, aby se mentor perfektně orientoval ve své vlastní osobnosti a okolí. Díky tomu nabídne žákům jiný, než běžně dostupný úhel pohledu.

Není cílem, aby žáci přebírali od mentora vše, bez toho aniž by danou věc podrobili vlastnímu myšlenkovému procesu. Cílem je nabídnout alternativu, představu, možnost, šanci atd. Mentor by měl za každých okolností vybízet žáky k tomu, aby dané záležitosti

promýšleli a sami se k nim vyjadřovali. Takto by si žáci měli pod mentorovým vedením „vypěstovat“ kritické myšlení nezbytné pro budoucí osobní růst a řešení složitých životních situací.

Mentor především:

- předává zkušenosti a nadhled
- naslouchá
- povzbuzuje
- inspiruje
- učí příkladem
- je průvodce osobním rozvojem

Základní metodou mentoringu jsou neformální rozhovory, kterými se mentor snaží žáka dovést k sebepoznání, pochopení vlastního vnímání světa a své životní dráhy. Skrze tyto rozhovory vede mentor žáka ke kritickému zhodnocení svého vlastního potenciálu a plánování své životní dráhy. Pro stanovení cílů mentorské činnosti je třeba absolvovat rozhovory s žáky (mentee), jejich rodinou a se zástupcem školy, nejlépe třídním učitelem/třídní učitelkou. Zjišťujeme především, v jakém kontextu žák žije, co určuje jeho vztahy s vrstevníky ve škole i mimo ni, jaké tyto vztahy jsou. Kromě toho potřebujeme znát, co žáka baví, jaké jsou jeho potřeby a preference ve vztahu k volnému času i volbě dalšího povolání. Návodem v tomto ohledu bude formulář individualizovaného plánu rozvoje žáka, ve kterém se zabýváme jasně danými okruhy, a k jednotlivým okruhům jsou stanoveny podotázky, jež mají napomoci cíle co nejvíce konkretizovat.

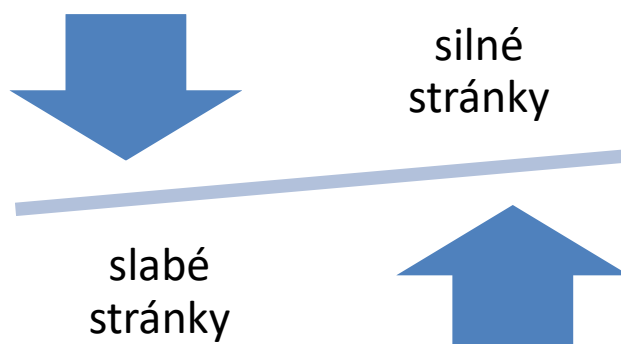
škola, vztahy ve škole, prospěch, vzdělávací aspirace

rodinné zázemí a vztahy, podpora rodiny

identita, zájmy, schopnosti

Graf 2 Individualizace individuálního plánu

Neméně důležité bude vytýčit silné stránky, které bude dobré nadále rozvíjet, i slabé stránky, které se bude mentoring snažit posílit.

Graf 3 Slabé a silné stránky

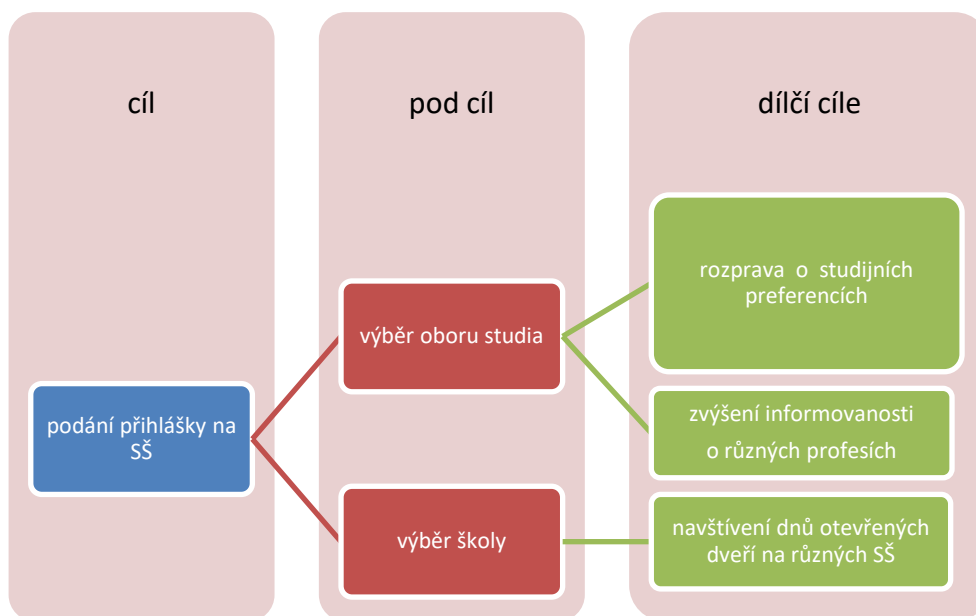
Příprava a artikulace cílů je vhodným komunikačním bodem pro vzájemné poznání. Tím se mentoři vyhnou tomu, že s žáky nebudou mít o čem mluvit. Pro tento účel je nezbytné se s žáky sejit nejméně třikrát. Mentoři by se na těchto schůzkách měli zaměřit na osobnost studenta a svojí vlastní. Správně volenými otázkami je možné dosáhnout vzájemného poznání relativně brzy. Mentoři by měli dát žákům možnost, aby je také poznali a měli by jim na oplátku sdělovat vlastní zájmy, zkušenosti, dobré praxe apod.

Cíle by měly být stanoveny v úzké spolupráci s žákem/žákyní a měla by nad nimi

panovat oboustranná dohoda. Proto také žák/žákyně rovněž připojuje svůj podpis ve formuláři individualizovaného plánu rozvoje žáka. Abychom byli schopni sledovat naplňování jednotlivých stanovených cílů rozvoje žáka, je třeba nastavit je maximálně konkrétně a měřitelně. To může znamenat, že si jednotlivé cíle budeme muset rozdělit do dílčích podcílů.

Příklad:

- *Pokud jedním z cílů mentoringu bude podání přihlášky na SŠ, pak je nejdříve nutno pomoci žákovi/žákyni s výběrem oboru studia a konkrétní školy, kam přihlášku bude podávat. Předcházet bude povídání o představě o budoucím povolání, zjištění znalostí o nabídce studijních oborů, rozhovor s rodiči a navštívení dnů otevřených dveří různých škol.*

Graf 4 Konstrukce cílů mentoringového programu

Čím mentoringový program naplnit:

- Pravidla.
- Icebreakery.
- Informační a vzdělávací aktivity.
- Týmové aktivity.
- Kreativní aktivity.
- Podpora romské identity.
- Poradenství ve vzdělávání. Stínování. Exkurze. Dny otevřených dveří. Pozitivní vzory. Kulturní akce.

Je nezbytné, aby komunikace mezi mentory a žáky byla co nejvíce přirozená. Komunikace bez přirozenosti se stává neautentickou a tím pádem nevěrohodnou. Mentoři musí být vůči svým studentům maximálně upřímní a otevření, což však může vést k nepříjemným situacím, nebo tématům, jak pro mentory, tak pro studenty. Často se však může stát, že se díky komunikaci o nepříjemných nebo citlivých tématech účastníci uvolní nebo se „vyčistí“ napjatá atmosféra, dojde k prožitku vedoucímu k nabytí oboustranné důvěry. Přesto je nezbytné, aby mentoři respektovali přání studentů, pokud nebudou chtít o nepříjemných nebo citlivých věcech mluvit.

Interpretace komunikace je zásadní součástí komunikačního procesu. Při interpretaci zapojujeme nejen verbální, ale především neverbální aspekty komunikace, jako jsou například: paralingvistické aspekty, postoje, mimika, gestikulace, projevy aktivního naslouchání apod. Mentor by se v rámci přípravy na vykonávání činnosti se studenty měl s těmito aspekty blíže seznámit. Díky tomu, že pochopí, jak tyto aspekty fungují, bude schopen přirozené interpretace na vyšší úrovni, než je tomu běžné. Komunikace by zásadně neměla být jednostranná a mentoři by se měli snažit své studenty vtáhnout do komunikace jako rovnocenné partnery, ne jen jako pasivní příjemce.

4. Individuální plán rozvoje žáka

Školní rok:

Jméno žáka:

Školní ročník:

Jméno mentora:

- 1. Rodinný a školský kontext žáka, který by IPR měl ve svém obsahu zohlednit:**
- 2. Ve kterých oblastech, resp. činnostech je žák úspěšný, se znatelným potenciálem, který by se měl nadále rozvíjet:**
- 3. Ve kterých oblastech, resp. činnostech je žák výrazně méně úspěšný a IPR by je měl adekvátně zohlednit:**
- 4. Obecné a specifické cíle IPR žák ve vztahu k jednotlivým oblastem.**

<p>JÁ A MOJE SOUČASNÁ ŠKOLA</p> <ul style="list-style-type: none"> <i>zda a jak chce si žák zlepšení/udržení prospěch ve škole, v jakých předmětech, chce si zlepšit docházku, upevnit vztahy ve škole apod.</i> 	
Cíle	Způsob naplnění, konkrétní kroky a termín
<p>KÝM CHCI JEDNOU BÝT</p> <ul style="list-style-type: none"> <i>na jaké škole bude žák pokračovat se vzděláváním, jak se připraví na PZ, jak studium zafinancuje (stipendia, rodiče, brigáda apod.), čím se chce v životě zabývat, zda má dostatek informací apod.</i> 	
Cíle	Způsob naplnění, konkrétní kroky a termín
<p>MOJE ZÁJMY A JEJICH ROZVOJ</p> <ul style="list-style-type: none"> <i>co žáka baví, jaké má koníčky, zda je zapojen do mimoškolních aktivit a jak je případně financuje; pokud žádné zájmy dosud nemá, zda k něčemu inklinuje, jak by se mohl v tom rozvíjet a co k tomu potřebuje</i> 	
Cíle	Způsob naplnění, konkrétní kroky a termín

LIDÉ V MÉM OKOLÍ

- *v jakém okruhu lidí se žák pohybuje, zda mu tento okruh vyhovuje a pomáhá naplňovat osobní cíle, jaké má vztahy s lidmi kolem sebe a jak o ně pečuje, zda chce si své sociální vazby rozšířit a jak mu v tom mentoring pomůže*

Cíle

Způsob naplnění, konkrétní kroky a termín

MOJE ROMSKÁ IDENTITA

- *jak vnímá žák svou romskou identitu; setkává se dostatečně s informacemi o romské historii, tradicích, hodnotách?, co v této oblasti potřebuje a jak mu to mentoring zprostředkuje?*

Cíle

Způsob naplnění, konkrétní kroky a termín

Podpis mentora:

Podpis žáka:

Podpis zákonného rodiče:

